

TÊ II PHIⁿ PHÓ-THONG KHÀN-HŌ-HÁK

TÊ II CHIUⁿ KHÀN-HŌ Ê CHIT CHÓNG-LŪN

Khàn-hō 2 jī sī sím-mih kóe-seh? “Khàn” **chiū-sī** khòaⁿ-kò, tiòh khòaⁿ iā tiòh kò. “Hō” -jī sī pó-hō, pang-chān; i-sù sī hó lāng tiòh chiàu-kò pīⁿ-lāng, íong-kiāⁿ ê lāng tiòh pó-hō ũ pīⁿ ê lāng. Ũ lāng teh kóng khàn-hō ê chit-bū sī hā-chiān ê kang. Khí-chhō khí chhō lán tiòh chai khàn-hō ê chit sī chin-kùi-ê, lóng sī teh chiàu-kò pīⁿ-lāng. Lán tiòh òe-kì-tit lán ê Kíu-Chú kí-tok tī sè-kan ê sī-chūn, sui-bóng chòe Siōng-tè ê Sèng-ê, iáu-kú hoaⁿ-hí sóe hák-seng ê kha. Hiah ê hák-seng sī hā-chiān ê lāng, thó-hí ê lāng chiū-sī. Tī Sin-iok Sèng-chheh Iok-hān Hok-im-toān tē 13 chiuⁿ, 12 chat kàu 17 chat, ũ kì-chài-kóng, “Iā-sò i-keng sóe hák-seng ê kha, chiū chhēng saⁿ, koh-chài chē, kóng, Góa chòe án-ni-siⁿ, lín chai mah? Lín chheng-ho góa chòe sian-siⁿ chòe Chú, lín só kóng ê òe tiòh; góa chin-chiāⁿ sī. Góa chòe Chú, chòe sian-siⁿ, iáu-kú sóe lín ê kha lín iā tiòh tã-ke sóe kha. In-ūi góa ēng bô-iūⁿ hō lín khòaⁿ, hō lín chhin-chhiūⁿ góa só kiāⁿ, lín iā tiòh kiāⁿ. Góa sít-chāi ká lín kóng, Lô-pòk bōe khah tōa chú-lāng; hō lāng chhe ê lāng, bô khah tōa chhe i ê lāng. Lín nā chai án-ni lâi chòe, chiaⁿ ũ hok-khì.”

Iā lán nā kóng khàn-hō hō chòe pīⁿ-lāng ê lô-pòk, iā òe kóng-tit; nā kóng m̄-ài chòe lāng ê lô-pòk tiòh siūⁿ Pó-ló só kóng ê òe, kì-chài tī Hui-lip-pí lāng ê phoe tē 2 chiuⁿ, tē 5 chat kàu tē 7 chat. “Lín tiòh ũ Ki-tok Iā-sò ê sim chòe sim; I pún ũ Siōng-tè ê hēng-chōng, bô liáh kap Siōng-tè pīⁿ-têng, chòe só tiòh chip-siú-ê, hoán-tít piāⁿ-khang ka-kī, chhú lô-pòk ê hēng-chōng, chiāⁿ-chòe lāng ê iūⁿ-siūⁿ”

Tī Eng-kok gō-cháp-gōa nī chēng, ũ chit ê chhut miá ê khàn-hō-hū, miá kiò Nāi-teng-kek-ní Ko-niū. Eng-kok chēng-hū tui-tiōng i ê kang, sàng i gō-cháp bān khō. I ēng chit chân chíⁿ lâi siat-lip khàn-hō ê hák-hāu.

Kàu kin-á-jit tī Se-kok chòe khàn-hō ê lāng, khah chōe sī ũ hák-būn chhong-bēng ê lāng. Hông-tè í-kíp kok-ông ê chhin-lāng iā bat chòe khàn-hō-hū. Ták lāng iā chai-íáⁿ chòe lāng, tiòh ũ jīn-ài, chū-pi, thiāⁿ-thàng ê sim, chiaⁿ ũ hō chòe hó tek-heng ê lāng. Taⁿ tiòh chai chòe khàn-hō-ê, kài ũ kì-hōe thang hián-chhut chit hō hó phín-heng.

Taⁿ beh kóng-khí khàn-hō só eng-kai thàn ê hoat-tō, só eng-kai tiòh tui-tiōng ê phín-hēng kap kiāⁿ-táh.

Khàn-hō tiòh ka-kī khùn-khùn thák chheh. Kàu-su á-sī i-seng bô ēng thang bián-kióng i. Lāng nā ài chin-pō tiòh pún-sin chhut lát lâi òh. Chit pún-chheh ê lâi-bīn ũ pīⁿ-pān khàn-hō só tiòh chai ê sū, òng-bāng tã-ke lâi òh.

Khàn-hō thâu chit-ē jip i-tīⁿ ê sī-chūn, ún-tàng chin chōe hāng iáu-bē chai-íáⁿ. Nā m̄-bat, ài chai, tiòh m̄ng kàu-su ták hāng ê lí-khì, m̄-thang kóng m̄-chai chiū soah-khì.

Tī khàn-hō-sek-lâi tiòh chīn-sim chòe tã-chì, it-khài tiòh chun-thàn kàu-su ê chí-sī; m̄-chún lām-sám kóng bô chēng-lí ê òe, í-kíp oan-ke, siū-khì, chiaⁿ-chiú, chiaⁿ hun. Chòe khàn-hō ê lāng tiòh ũ tek-hēng gâu thiāⁿ-lāng, khùn-khoài, koh kín-sīn. Tiòh kín-sīn chīn i ê chit lâi chiàu-kò i só koán ê pīⁿ-lāng; iáu-kín tiòh hō i chheng-khì, sóng-khoài, pīⁿ-thé khah khoài hó. Tī i só koán pīⁿ-sek-lâi ê mih-kiāⁿ, lóng tiòh chheng-khì.

Khàn-hō ê lāng, sui-jīn tī pīⁿ-sek tú-tiòh bô tã-chì ēng ê sī iā m̄-thang pīn-tōaⁿ, eng-kai tiòh chhē ũ lī-ek ê tã-chì lâi pān. Têng-bīn hiah-ê, chiū-sī khàn-hō ê lāng eng-kai chòe ê tã-chì. Tiòh chīn pún-hun lâi kiāⁿ, sī-siōng chun-siú kui-chek, nā bōe-òe chun-siú, chiū m̄-thang tng khàn-hō ê chit.

Khah chá ê khàn-hō bô sím-mih hák-būn, iā bōe hiáu-tít siá-jī thák-chheh. Kúi pah nī chēng, khàn-hō ê lāng sui-jīn bô sím-mih hák-būn, m̄-kú khàn-hō ê sū khiok sī hó. Chì-u hiān-sī chòe khàn-hō ê lāng, chiū m̄-thang bô hák-būn. Chòe khàn-hō-ê chit hāng tiòh òe bēng-pék kui-chek ê lí-khì, chhin-chhiūⁿ su-hāu pīⁿ-lāng, chéng-tùn pāng-lâi, hit ê iān-kò chá-i-iūⁿ tiòh án-ni.

Òh i-seng kap òh khàn-hō bô saⁿ tâng; i-seng ê chit-hūn chiū-sī choan-choan siūⁿ i-tī pīⁿ ê hoat-tō; khàn-hō ê chit chiūⁿ-sī thàn i-seng ê bēng-lēng, chiàu hoat-tō lâi kiāⁿ. Sui-bóng sī án-ni, m̄-kú khàn-hō eng-kai tām-pòh bēng-pék iòh ê sēng, chhin-chhiūⁿ sím-mih iòh tī sím-mih pīⁿ, tiòh ēng tōa tâng; iā nā pīⁿ-lāng, chiaⁿ siuⁿ kè-thâu, òe hián-chhut sím-mih chēng-chōng.

Nā tē ke-lâi hoaⁿ-hí chòe kang-ê, beh tng khàn-hō ê chit tiāⁿ-tiòh khah khoài; nā pīn-tōaⁿ m̄-ài chòe tã-chì ê lāng, tiāⁿ-tiòh bōe-òe chòe khàn-hō-tit. In-ūi khàn-hō ê sū, sī chin **táp-tih** ê kang, lāng nā khah hó kì-tí, sin-thé íong-chōng, chheng-khì-siūⁿ, chòe-cháⁿ, chòe tã-chì, òe kín-sīn, koh gâu thiāⁿ-thàng phò-pīⁿ lāng, òe tit án-ni, beh kà i khàn-hō ê sū, chiū khah khoài. Tui án-ni lâi khòaⁿ, chhong-bēng ê lāng m̄-bián it-tēng tī kàu-tiūⁿ chiaⁿ thang tit-tiòh hák-būn, chiū kun-tè kàu-su, á-sī kap pí i khah gâu ê lāng saⁿ-kap pān tã-chì, só khòaⁿ kap só chòe, iā òe tit-tiòh chin chōe kiàn-sek.

Sin jip-lai óh ê hák-seng i só siūⁿ bē kàu ê hák-būn sī chin chōe. Chhian-bān m̄-thang hián-chhut m̄-ài kìⁿ ũ pīⁿ ê khoán, hō pīⁿ-lâng khòaⁿ liáu sim-lāi ut-chhut; iáh m̄-thang khòaⁿ-kìⁿ tian-kông á-sī náu-pīⁿ ê lâng, tiòh ũ kiaⁿ-hiāⁿ ê khoán; nā bōe-ōe khoán pát lâng, tók-tók ōe iók-sok ka-kī; bô hián-chhut m̄-ài kìⁿ pīⁿ-lâng ê khoán, iā bô kiaⁿ náu-pīⁿ ê lâng chiah hó.

Chòe iàu-kín-ê, khàn-hō tiòh chin gâu jím-nai, chóng sī chit ê tãi-chì, kóng sī kah khoái, beh chòe, chin oh; in-ūi chiàu khòaⁿ ũ pīⁿ ê gín-ná, taùh-taùh ũ hit-hō jú-háⁿ i jú gâu-háu-ê; á-sī khàn-hō nā tī pīⁿ-sek-lāi ũ hùi-khi ê sū, kàu chit ê sí-chūn iàu-kín tiòh ōe-kì-tit, sim-lāi bô lūn cháíⁿ-iūⁿ ê tiòh-kip, gōa-bīn khiok m̄-thang hō pīⁿ-lâng khòaⁿ-kìⁿ lí ũ chhiⁿ-kông ê khoán. Iáh tiòh chun-thàn i-seng ê ōe. Koh chit hāng tiòh un-khūn lái pān tãi-chì. Nā bô chhin-chhiūⁿ téng-bīn hit khoán lái kiáⁿ, chiū bōe sìn-tit i sī khàn-hō.

I-seng kap pīⁿ-lâng siông-siông thiaⁿ khàn-hō ê ōe, só-í chòe khàn-hō ê lâng tiòh sìn-sit chòe iàu-kín.

I-īⁿ hiah ê i-seng, bēng-hūn kah tōa khàn-hō; nā tui khàn-hō kóng-ōe, khàn-hō tiòh ũ keng-ì, khiā-khi-lāi thiaⁿ.

Pīⁿ-lâng ê chhin-chhiūⁿ pēng-iú lái īⁿ-lāi saⁿ thām, nā chhin-chhiūⁿ m̄-chai pīⁿ-lâng tiàm tó-lóh, khàn-hō ê lâng tiòh un-khūn lái ín-chhōa; bô lūn sòng-hiong á-sī hó-giáh, tiòh siāng chit khoán ê khoán-thāi; chhian-bān m̄-thang khi-pín tiông-hù. Khàn-hō chiàu-kò pīⁿ-lâng tiòh chit iūⁿ sim, m̄-thang siūⁿ i sī sòng-hiong lâng, lán m̄-bián chiáp-chiáp khi chiàu-kò i, án-ni chiū sit liáu i ê pún-hūn.

In-ūi i-īⁿ-lāi teh i-pīⁿ-ê, kah chōe sī sòng-hiong lâng, lín m̄-thang siūⁿ sòng-hiong lâng chiū bô tui-tiông chheng-khi, á-sī m̄-ài hó chiah, hó khòaⁿ ê mih.

Nā ũ chham-koan ê lâng hit sí nā bô lâng chih-chiap in, khàn-hō iáh tiòh siông-sè kā in kóng bēng, á-sī ín-chhōa in khi khòaⁿ.

Tiòh siông-siông ēng hó lé, lái khoái-thāi lâng. Phì-lūn lái kóng bô hák-būn ê khàn-hō nā hó lé khoán-thāi lâng, pīⁿ-lâng ún-tàng chin-thiāⁿ i; iā sui-jiān lâng ê gâu kàu tó-ūi, m̄-kú bô lé, pīⁿ-lâng tek-khak m̄-hoaⁿ-hí i. Khàn-hō ê lâng tiòh m̄-thang ũ iu-thâu khó-bīn, ài ũ lé-māu.

Nā ũ sìn-lāi ê phò-pīⁿ lâng, khàn-hō tiòh kín chin-chēng khi chiàu-ēng. Kā pīⁿ-lâng sóe-ék, hō i kah khòaⁿ-oáh, chhōa pīⁿ-lâng-ê, chiah ōe pàng sim; chóng-sī tiòh ũ chhū-sū, m̄-thang chhiⁿ-kông hun-loān, chiū ōe hián-chhut lí ũ chái-tiāu teh pān tãi-chì, hō pīⁿ-lâng chai lí ōe óa-khò-tit. Iàu-kín tiòh ōe-kì-tit, m̄-thang kóng pīⁿ-chēng gú-hiám, hō pīⁿ-lâng kap chhōa i lái-ê thiaⁿ-liáu hoān-ló kiaⁿ-hiāⁿ; che sī tē it iàu-kín, hoān-nā ōe hō pīⁿ-lâng sim-lāi bōe pēng-an ê sū lóng m̄-thang chòe.

Khàn-hō téng-pan ē-pan, tiòh ũ tiāⁿ-tiòh ê sí-kan; tãi-seng tiòh kàu-su siat-hoat. Nā beh kè ē-pan ê sí, i só khoán ê pīⁿ-lâng ũ tēk-piát ê sū-kò, á-sī hók-sāi pīⁿ-lâng ê tãi-chì, iáu-bē chheng-chhó, chóng tiòh siông-sè kā chiap pan ê khàn-hō kóng, hō i sòa-chiap thang khi pān; m̄-thang hiat-teh, chòe i khi.

Ū-sī i-seng só kóng ê ōe, á-sī só siat ê kui-kú, kap khàn-hō ê sim bô saⁿ-háh, tiòh khng tī sim-lāi, m̄-thang kóng chhut-lái. Ū-sī pīⁿ-lâng khui chhui lām-sám kóng, iā tiòh chó-chí i, m̄-chún in hoān-tiòh īⁿ-lāi lóng-chóng ê kui-kú, in-ūi bô lūn sim-mih lâng, nā bô chun-siú kui-kú, chiū bōe ēng-tit tiàm īⁿ-lāi i-pīⁿ-tit.

Chòe khàn-hō ê lâng, m̄-thang tui lâng kóng i-īⁿ m̄-hó, iā m̄-thang thiaⁿ pīⁿ-lâng kóng i-īⁿ m̄-hó ê ōe. Iā i kiáⁿ-táh, siông-siông tiòh kín-sīn, in-ūi pīⁿ-lâng kài sìn i ê ōe, iā siông-siông khòaⁿ i só chòe ê tãi-chì; taùh-taùh thiaⁿ-kìⁿ pīⁿ-lâng kóng khàn-hō teh kóng chit hāng á-sī kóng hit hāng, iā koh kóng-khi khàn-hō it-khài ê kú-tōng.

Khàn-hō ê i-hók, tiòh chiàu i-īⁿ ê chiong-thēng, lóng tiòh chheng-khi, chòe-cháⁿ; m̄-thang chhēng hiáng-phê-tóe ê ōe, hō pīⁿ-lâng thiaⁿ liáu, sim-lāi ut-chhut.

Khàn-hō tiòh ũ hioh-khùn ê sí, in-ūi i só chòe ê tãi-chì sí-siông tiòh hoat-phoat. Só-í ōaⁿ pan hioh-khùn, bōe kóng-tit sī pín-tōaⁿ. Hioh-khùn ê hoat-tō the, á-sī tó, kah hó, in-ūi beh pōe-ióng cheng-sing hō sin-thé kah bōe ìa-lán; tó cháp-hun-kú, pí chē jī-cháp hun-cheng, kah ũ kong-hāu. Nā sí-siông ōaⁿ ōe, iā sī pang-chān kha-thúi ê hó hoat-tō.

Chiàu-kò pēng-siông ê pīⁿ-lâng, kap chiàu-kò thoān-jiám pīⁿ ê lâng, lóng tiòh sió-sim. Chiáh pŋg ê tãi-seng tiòh sóe chhiú; nā tī ũ thoān-jiám pīⁿ ê lâng hit sin-piⁿ chòe tãi-chì ê sí, m̄-thang tui pīⁿ-lâng kóng siūⁿ chòe ōe, kiaⁿ-liáu khih-jip pīⁿ-lâng hō-chhut-lái ê khi, iàu-kín chhui tiòh háp-háp, in-ūi kün-óa pīⁿ-lâng put-chí kün, tiòh ka-pē sió-sim. Chòe iàu-kín sī hi-pīⁿ. Khàn-hō ê lâng sin-thé nā m̄-tú-hó, á-sī nā-âu thiāⁿ, tiòh sù-sī kā i-seng á-sī kàu-su kóng. Nā teh khàn-hō sit-hù-tek-lí-a (實扶的里亞, pèh-âu-chēng) ê sí, ták pái beh lim chiah ê tãi-seng tiòh sòa-kháu, hō nā-âu chheng-khi, jiān-āu chiah lim chiah. Iā bô lūn khàn-hō sim-mih téng-hō ê pīⁿ-lâng, tiòh ták-jit chhut gōa-bīn, thang khih-jip sin ê khong-khi.

Nā lín ê chhiú, bīn, ũ sió-khóa kui kang ê só-chāi, chiáⁿ sī tiòh ka-pē ê sió-sim, in-ūi kiaⁿ-liáu bì-seng-bút (sòe-khún) kài khoái tui chit-ê jip-khi. Lí ê chhiú, tiòh put-chí sòe-jī pó-hō; nā ũ chhák-tiòh, á-sī thāi-tiòh, ka-tiòh, tiòh liām-piⁿ ēng sio-chúi kap sap-būn lái sóe chheng-khi, hō kiaⁿ-lâng kap bì-seng-bút lóng sóe tū-khi; chit-ê sī put-chí

iàu-kín. Chhiú sóe liáu-āu ēng *lotio carbolic* 1-60, lâi sóe, āu-lâi ēng chheng-khì ê pò kap pheng-tòa lâi pák. Tiòh sió-sim sòe-jī; bat in-ūi sió-khóa ê siong-chhùi, tú-tiòh jīp-tók lâi tì-kàu bô siⁿ-miā.

Khàn-hō ēng pŋg tiòh ū tiāⁿ-tiòh ê sī, iā tiòh ū tiāⁿ-tiòh ê kui-kú.

Pīⁿ-lâng tiàm ê chhù, kap ka-kī tòa-ê, lóng tiòh hō khong-khì òe liū-thong. Khùn ê sī m̄-thang koaiⁿ thang-á, nā án-ni lâng ê cheng-sín, òe khah ū lī-ek.

Khàn-hō ê sin-thé, iàu-kín tiòh íong-kiāⁿ, nā sin-thé bô kiāⁿ, ták hāng pīⁿ khah khoài thoân-jám. Só-i khàn- hō ê lâng tú-tiòh ū pīⁿ ê sī, m̄-thang it-biān hók-iók, it-biān koh khi chòe tãi-chì; tiòh liām-piⁿ khi khàn- hō ê pīⁿ-sek; á-sī lī-khui i-īⁿ, tng-khì chhù-nih tiâu-ióng; pīⁿ hó chiah koh lâi. Nā khàn- hō ê lâng bōe khàn- hō ka-kī, beh án-cháiⁿ òe khàn- hō pát-láng?

